

oversættelse på modstående side:

Ole Birger Olsen:

En sommer

Ilaw a wår tij oer, spøgt a en daw sammel mæ mi tow minner brøer nier we en groev, hwo wi sejjeld mæ pinnd. Det wår sidst i april. Wå muer rowt atte mæ, te a sku kom hjem. Mi får wild snakk mæ mæ. Da a kom atter æ daer, bløw a wist ind o mi fårs kontor. Mi får håed besøg å en stuerbror te tow a mi skuelkammerater. Mi får spuer mæ, om a ku tennk mæ o wæer hjøwwerdreng o æ Skalleng i sommer. Det sku wår te æ foermærkendsdaw den 24. august. A såe ett nowwed, for a ku mærrk, te det wår bestemt alleree, men glæe we'et wår a ett. "Ja, no ka han jo prøw'et", såe æ mand, o så gjek han.

Majdaw såe a fåwal te mi familie o gjek mued den goer, hufræ wi sku kyer. Under mi årm håed a en knøtt mæ en par kwåt bowser, en skjowwt, en par hjemmstrekket uldunderbowser, en hjemmstrekket uldundertrøjj sammel mæ mi træsker. O æ fedder håed a sandaler. Ilaw a kom op o en bette bannk, wæend a mæ om o keg tebæg, om dær wår nowwe, dær støj we æ loeg o venket, som skek wår, næer nowwe tow te'en, men ingen wår o sie. Det wår, som mi hjemmen wår lott få mæ. A tinnt, te det blywwer aller det samm ijen.

Ilaw a kom nier te æ hjøwwers hjemmen, wår æ uwn lasset mæ en hiel masse sagger. Så bløw æ hæest spænd for, o en bror te æ hjøwwer sku kyer æ las te æ Skalleng. Han wår en par oer ælder som mæ, så han wår jo en groww kæl. Det wår en lång tuer. Da wi kâem te Søndersied, spuwwer han mæ, om a ku sie æ pæl o den bjæer o den ajjen sijn å æ stuer såend, for we æ sijn a den gjeck æ wej te æ Skalleng, o det wår da råer nok o wed, næer en sjel sku te'en.

Ilaw wi kâem te wejs æend, bløw æ uwn lasset aw o æ sagger boer ind. Da wi håed fåt wor mellmed, tow æ hjøwwer te'en. Han håed

Ole Birger Olsen har været meddeler til Jysk Ordbog siden 1986. Han er født i Oksby i 1926 og skrev denne beretning som svar på vores anmodning i oktober 2011 om at skrive erindringer fra fortidens hverdag – på dialekt.

En sommer

Da jeg var ti år, legede jeg en dag sammen med mine to mindre brødre nede ved en grøft, hvor vi sejlede med pinde. Det var sidst i april. Vor mor råbte efter mig, at jeg skulle komme hjem. Min far ville snakke med mig. Da jeg kom op til yderdøren, blev jeg vist ind på min fars kontor. Min far havde besøg af en storebror til to af mine skolekammerater. Min far spurgte mig, om jeg kunne tænke mig at være hyrdedreng på Skallingen i sommer. Det skulle være til fåremarkedsdagen den 24. august. Jeg sagde ikke noget, for jeg kunne mærke, at det var bestemt allerede, men glad ved det var jeg ikke. ”Ja, nu kan han jo prøve det”, sagde manden, og så gik han.

Majdag sagde jeg farvel til min familie og gik mod den gård, hvorfra vi skulle køre. Under min arm havde jeg en bylt med et par korte bukser, en skjorte, et par hjemmestrikkede uldunderbukser, en hjemmestrikket uldundertrøje sammen med mine træsko. På fødderne havde jeg sandaler. Da jeg kom op på en lille bakke, vendte jeg mig om og kiggede tilbage, om der var nogen, der stod ved lågen og vinkede, som skik var, når nogen tog afsted, men der var ingen at se. Det var, som om mit hjem var lukket for mig. Jeg tænkte, at det bliver aldrig det samme igen.

Da jeg kom ned til hyrdens hjem, var vognen læsset med en hel masse sager. Så blev hestene spændt for, og en bror til hyrden skulle køre læsset til Skallingen. Han var et par år ældre end mig, så han var jo en vældig karl. Det var en lang tur. Da vi kom til Sønderside, spurgte han mig, om jeg kunne se pælen på den klit på den anden side af den store sandstrækning, for ved siden af den gik vejen til Skallingen, og det var da rart nok at vide, når man selv skulle afsted.

Da vi kom til vejs ende, blev vognen læsset af (dvs. tømt) og sagerne båret ind. Da vi havde fået vores mellemmad, tog hyrden afsted. Han havde

wes en kjærrest en stej. Æ bror brøeld øwwer'et, for æ hemmel wår så swåt ued te sønder, o han wår tåernrej. Wi gjek så ind o loe wos te o soww. A loe o en halmsæk.

Æ måen atter rest æ hjøwwer mæ wågen. Han wild wiis mæ, hwa a sku ta mæ aw. Den oer wår dær 300 høweder o 600 foer. Æ høweder gjek i en stuer fenn, dær gjek en støkk fræ æ redningboedhus o hiel ued te æ fywwer. Æ foer håed djær plas imelld æ fenn o Skalleng-æend. Æ Skalleng wår dield op i nowwe støkker, huer æ bønder i Hue o Owsbøj slow æ græs te hye, så dær mått æ foer ett komm, men di tråk atter'et æ hiele tij, o så sku di drywwes tebæg te dje ejjen. Så skulld a slo wand op te æ foer. Dær støj fijjer lång trowwer i en stjaenform ued fræ æ kield, o di sku helst wæer fulld å wand æ hiel tij. Det skie we en spand i æ æend å en lång reev. Æ spand bløw smedt nier i æ kield mæ æ bunnd opad, o næer æ spand wår fuld, bløw'en trokken op o tømte i æ trowwer. Det hier o slå wand op. Nær'en kåm hjem te æ hjøwwerhus, sku dær pompes wand op i sejs stue karrer, o næer'en wår fær mæ det, sku'en te rend atter æ foer ijen, o sommsind jen eller tow gånng mier. Såen wår æ rommel hwerrenste daw.

Æ dowwer fek a tiest atter æ trede gång, a håed wan te rend, o det wår for det mjest swejjen hawwergrøed o rowbrøe mæ sierp o. For o ku hål yww mæ æ foer, sku a sto østen æ hus o slå strandtræ te pennd, dær passet i æ komfyjer, o det støj a så we te æ klåkk halltij om æ awten. Sin wår dær engen fær for, te æ foer tråk ued. Så mått a go ind o mi halmsæk o soww te næst måen æ klåkk hallfijjer. Så wåret den samm rommel om ijen, o såen wåret hvæer daw.

Den sommer wår a kuns hjemm en par gånng. Den jenn gång wår te en skuelkammerats begrawwels, o den ajjen gång wår for det, te en kuw bløw tyergal. Det wår den kuw, æ hjøwwer håed fåt mæj fræ si hjemmen, såen te wi ku ha mjælk te wå grøed o ant. En awten tow hun te o brøel o spring o dem anner høweder, hwa hun ett håed gjor faer, o så mått a jo te'en te tyers mæ hind, ilaw tij wår. A fek en stuer røgsæk o æ nakk, for a sku ha nowwe sagger mæj fræ æ Brugs dæhjemmm, o så tow æ kuw o mæ te'en strandlångs te Owsbøj. Det bløw henad medt næt, faer a fek æ kuw lot ind i en fenn te æ tyer, så a ku rend hjem. Di wår gawwen ad æ seng, så a mått balder o æ rued for o kom ind o soww, men a måt jo lieg fåklær, hwafor a kåem o det hæer tij o æ døwn.

vist en kæreste et sted. Broderen tudbrølede over det, for himlen var så sort ude mod syd, og han var bange for tordenvejr. Vi gik så ind og lagde os til at sove. Jeg lå på en halmsæk.

Morgenens efter rystede hyrden mig vågen. Han ville vise mig, hvad jeg skulle tage mig af. Det år var der 300 kreaturer og 600 får. Kreaturerne gik i en stor fenne, der gik et stykke fra redningsbådshuset og helt ud til fjorden. Fårene havde deres plads mellem fennen og Skallingende. Skallingen var delt op i nogle stykker, hvor bønderne i Ho og Oksby slog græsset til hø, så dér måtte fårene ikke komme, men de trak den vej hele tiden, og så skulle de drives tilbage til deres eget. Så skulle jeg slå vand op til fårene. Der stod fire lange trug i en stjerneform ud fra brønden, og de skulle helst være fulde af vand hele tiden. Det skete med en spand i enden af et langt reb. Spanden blev smidt ned i brønden med bunden opad, og når spanden var fuld, blev den trukket op og tømt i trugene. Det hedder at slå vand op. Når man kom hjem til hyrdehuset, skulle der pumpes vand op i seks store kar, og når man var færdig med det, skulle man rende efter fårene igen, og somme tider en eller to gange mere. Sådan var rummelen hver eneste dag.

Morgenmaden fik jeg tiest efter den tredje gang, jeg havde været ude at rende, og det var for det meste sveden havregrød og rugbrød med sirup på. For at kunne holde øje med fårene skulle jeg stå øst for huset og hugge strandtræ til pinde, der passede i komfuret, og det stod jeg så ved til klokken halv ti om aftenen. Derefter var der ingen fare for, at fårene trak ud. Så måtte jeg gå ind på min halmsæk og sove til næste morgen klokken halv fire. Så var det den samme rummel om igen, og sådan var det hver dag.

Den sommer var jeg kun hjemme et par gange. Den ene gang var til en skolekammerats begravelse, og den anden gang var, fordi en ko blev tyregal. Det var den ko, hyrden havde med fra sit hjem, sådan at vi kunne have mælk til vores grød og andet. En aften begyndte hun at brøle og springe på de andre kreaturer, hvad hun ikke havde gjort før, og så måtte jeg jo afsted til tyrs med hende, mens tiden var (til det). Jeg fik en stor rygsæk på nakken, for jeg skulle have nogle sager med fra Brugsen derhjemme, og så tog koen og jeg afsted langs stranden til Oksby. Det blev henad midnat, før jeg fik koen lukket ind i en fenne til tyren, så jeg kunne løbe hjem. De var gået i seng, så jeg måtte banke på ruden for at komme ind og sove, men jeg måtte jo lige forklare, hvorfor jeg kom på den her tid af døgnet.

Æ daw atter wår a i æ Brugs atter æ sagger, o da æ røgsæk wår fuld, spuwwer æ ueddieler, om a no ku bæer'en. A swåer, te det wedst a ett, men det sku a jo. Da a fek'en o mi røgg, mått a go bøwwet for o bæer'en. Ilaw a kåem hjem, spuwwer mi får, om a sku bæer den te æ Skalleng, for den wår gue nåk tång.

Ilaw wi håed fåt wor unnen, tow a te'en nier te æ kuw. Hallwejs rest æ bien under mæ, så a måt ta en pust, men nier te æ kuw kåem a da. A prøwwet, om a ku komm aw mæ æ røgsæk te æ kuw, men det wår ett så lieg en sag. Føst da'en fek æ røgsæk o æ kryds, gjek'et an, så wi ku kom teen.

Ilaw wi kåem te æ hjøwwerhus, wår dær engen hjemm. Æ kuw kom i æ fenn, o a gjek o mi halmsæk. A wåwnet we te det tårnt, o en bette jaenwinner støj o klevvert i æ wind. A støj op for o fo'en lott, o lieg da slow æ lyn nier udden æ hus, o dær støj såen en pust ind ad æ winner, te en spand, dær støj o en buerhjörn, bleest nier o skrallert hen ad æ muerstjensgwol. A bløw hiel styw øwwer det hiele o tinnt, te no ku'et da ett blyw waer. Jawn da gjek æ daer op, o nowwed hwiid slaskend kom ind i æ hus. A wed ett, hwa dær skie i mæ, men a bløw hiel koeld. Det hwied wiest sæ o wæer tow spejdere fra Gørding, der ett ku wæer for rejn, o så søgt de lyj hæer. Sinn den næt håer a aller wan ræj for nowwed.

Næst måen passet a mi dont, o da a kom hjem atter æ tredde rend, wår e hjøwwer kommen, o han wår hiel tåsse. Det håed jo tårnt, o æ hund wår ræj, o så wår'en krøwwen op i æ hjøwwers seng, o dæer håed'en fåt fem hwællp.

A sku jo wæer der te foermærkensdaw den 24. august, o da æ daw kåem, wår mi lelle pakk klår, o den tow a så mæ mæ, ilaw wi drøw æ foer op te æ mærkensplas i Hue. A hjålp we o ree æ dyer fræ hweranner, o sin gjek a te æ hjøwwer o såe tak for i sommer. Æ løn ku han awrejn mæ mi får. "Nej, nej," såe han. "Do kommer i øwwermåen te æ wøjster hjøwwerhus". A bløw hiel stom. Æ awtåel wår te den 24. A sloket hjemad, o da a kom ind te mi får, spuwwer a ham, om et det wår sannd, te a sku kon wæer nier o æ Skalleng te æ foemærkensdaw. Jow, det tøtt han da wår ret nok. "Ja, men æ hjøwwer sæjjer, te a ska møed øwwermåen i æ wøjster hjøwwerhus". "Nå, siger han det? Ja, så må du jo hellere gøre det". A tøtt, det hiele ramlet få mæ. A håed rejnt

Dagen efter var jeg i Brugsen efter sagerne, og da rygsækken var fuld, spurgte uddeleren, om jeg nu kunne bære den. Jeg svarede, at det vidste jeg ikke, men det skulle jeg jo. Da jeg fik den på ryggen, måtte jeg gå bøjet for at bære den. Da jeg kom hjem, spurgte min far, om jeg skulle bære den til Skallingen, for den var godt nok tung.

Da vi havde fået vores middagsmad, tog jeg afsted ned til koen. Halvvejs rystede benene under mig, så jeg måtte tage et hvil, men ned til koen kom jeg da. Jeg prøvede, om jeg kunne komme af med rygsækken til koen, men det var ikke så lige en sag. Først da den fik rygsækken på krydset, gik det an, så vi kunne komme afsted.

Da vi kom til hyrdehuset, var der ingen hjemme. Koen kom ud i indhegningen, og jeg gik på min halmsæk (dvs. lagde mig til at sove). Jeg vågnede ved, at det tordnede, og et lille jernvindue stod og klaprede i vinden. Jeg stod op for at få det lukket, og lige da slog lynet ned uden for huset, og der stod sådan et vindstød ind ad vinduet, at en spand, der stod på et bordhjørne, blæste ned og skraldrede hen ad murstensgulvet. Jeg blev helt stiv over det hele og tænkte, at nu kunne det da ikke blive værre. Netop da gik døren op, og noget hvidt slaskende kom ind i huset. Jeg ved ikke, hvad der skete i mig, men jeg blev helt kold. Det hvide viste sig at være to spejdere fra Gørding, der ikke kunne klare sig for regn, og så søgte de ly her. Siden den nat har jeg aldrig været bange for noget.

Næste morgen passede jeg mit arbejde, og da jeg kom hjem efter tredje rend, var hyrden kommet, og han var helt tosset. Det havde jo tordnet, og hunden var bange, og så var den krøbet op i hyrdens seng, og der havde den fået fem hvalpe.

Jeg skulle jo være der til fåremarkedsdag den 24. august, og da dagen kom, var min lille pakke klar, og den tog jeg så med mig, da vi drev fårene op til markedspladsen i Ho. Jeg hjalp med at skille dyrene fra hinanden, og så gik jeg hen til hyrden og sagde tak for i sommer. Lønnen kunne han afregne med min far. "Nej, nej", sagde han. "Du kommer i overmorgen til det vestre hyrdehus". Jeg blev helt stum. Aftalen var til den 24. Jeg sjokkede hjemad, og da jeg kom ind til min far, spurgte jeg ham, om ikke det var sandt, at jeg kun skulle være nede på Skallingen til fåremarkedsdagen. Jo, det syntes han da var rigtig nok. "Jamen hyrden siger, at jeg skal møde i overmorgen i det vestre hyrdehus". "Nå, siger han det? Ja, så må du jo hellere gøre det". Jeg syntes, det hele ramlede for mig. Jeg havde regnet med, at min far ville

Skallingens hyrde foran det østre vogterhus. *Geografisk Tidsskrift*, bd. 36, 1933.

mæj, te mi får wild støtt mæ, o i æ stej forsweg han mæ. Allså ku a ett stuel mier o ham. Fræ den daw aw wår mi forhold te mi får en ajjen. Han såe nok, som han gjoer, we det te han tit såe, te det wår bæjjer o lii uret som o gyer uret. A tøtt, han gjoer mæ uret, men næer han ga æ hjøwwer ret, wår han frij for folkes snak. Mi uret trøjj han, te dær ett wild blyw snakket om, men det bløw dær, men ett a mæ.

I æ wøjster hjøwwerhus bløw'et næemer. Æ hye wår bjerret, o æ høweder ku go øwer det hiele. En sku bær pas o, te di ett rænd øwwer æ såend o hjem, o så sku di ha wand.

Æ rest å den sommer wår a møj aljenne om o sie atter æ dyere. Æ hjøwwers muer wår møj syg, o så wår han møj we hind. Det gjoer jo, te æ answar for æ dyere o det hiele loe o mæ, o a sku ta bestemmels for det, dær sku gyeres, næer æ haw kom op, nær en sydwæjsten storm kom op o såend. Det gjoer nok, te a bløw nowwed hoer i æ ramper. Ilaw a kom hjem den føest oktober, wår a møj annelejs som den knæjt, dær drow aw den føest maj. A håed swær we bær o gyer, som dær bløw såe.

Det wår, hwa a fek i løn den sommer – sammel mæ dem 25 kroner, æ hjøwwer kåem mæ engång i november, ued a dem 1300 kroner han sjel fek.

Hyrdedrengen. Xylografi 1898.
Gunnar Knudsen: *Dansk bondeliv i forrige århundrede.*

støtte mig, og i stedet svigtede han mig. Altså kunne jeg ikke mere stole på ham. Fra den dag var forholdet til min far et andet. Han sagde nok, som han gjorde, fordi – som han tit sagde – det var bedre at lide uret end at gøre uret. Jeg syntes, han gjorde mig uret, men når han gav hyrden ret, var han fri for folks snak. Min uret troede han, at der ikke ville blive snakket om, men det blev der, men ikke af mig.

I det vestre hyrdehus blev det nemmere. Høet var bjerget, og kreaturerne kunne gå over det hele. Man skulle bare passe på, at de ikke løb over sandstrækningen og hjem, og så skulle de have vand.

Resten af den sommer var jeg meget alene om at se efter dyrene. Hyrdens mor var meget syg, og så var han meget hos hende. Det gjorde jo, at ansvaret for dyrene og det hele lå på mig, og jeg skulle tage bestemmelse om det, der skulle gøres, når havet kom op (dvs. vandstanden steg), når en sydvestenstorm stod ind over sandstrækningen. Det gjorde nok, at jeg blev noget hård i filten. Da jeg kom hjem den første oktober, var jeg meget anderledes end den knægt, der drog afsted den første maj. Jeg havde svært ved bare at gøre, som der blev sagt.

Det var, hvad jeg fik i løn den sommer – sammen med de 25 kroner, hyrden kom med engang i november, ud af de 1300 kroner han selv fik.